

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף נז

(בעמוד הקודם)

אמר ר' אמי, הניח שאור ע"ג עיסה של מנחות, והלך וישב לו ונתחמצה מאליה, חייב עליה (= על שהחמיץ את המנחה) כמעשה שבת, דהיינו כמו שהמניח בשר על גחלים בשבת והבשר נצלה מאליו חייב, כמו כן כאן חייב.

קושיא: ומעשה שבת כי האי גוונא מי מיחייב? והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הניח בשבת בשר על גבי גחלים, אם היפך בו חייב ואם לא היפך בו פטור. נמצא שרק אם עשה מעשה חייב, אבל אינו חייב על הנחת הבשר על הגחלים ללא מעשה.

תירוץ: אמר רבא: כוונת ר' אמי שכאן לגבי מנחה חייב אפילו אם רק הניח את השאור ע"ג העיסה כמו שבשבת חייב אם היה עושה מעשה בצלי שהיפך בו, לפי שלגבי שבת יש לחלק בין היפך ללא היפך, שאם לא היפך הוא מתבשל רק בצד אחד וכפי שיבואר להלן, אבל לגבי חימוץ אין הבדל בין היפך ללא היפך.

*

חוזרים לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

גופא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הניח בשר על גבי גחלים היפך בו חייב לא היפך בו פטור.

שאלה: היכי דמי? אם מדובר שאם לא היה מהפך לא היה נצלה הבשר, א"כ פשוט שאם לא היפך פטור, שהרי הבשר לא נצלה והוא לא עשה כלום, ומה רבי יוחנן בא להשמיע לנו בזה? ואם מדובר שגם אם לא היה מהפך היה נצלה הבשר, א"כ מדוע אם לא היפך פטור?

תשובה: **לא צריכא:** מדובר שאם לא היפך היה הבשר מתבשל מצד אחד כמאכל בן דרוסאי (= שלישי בישול), ואם היפך היה הבשר מתבשל משני צדדים כמאכל בן דרוסאי, ורבי יוחנן בא לחדש לנו שאם לא היפך פטור אפילו אם התבשל מצד אחד כמאכל בן דרוסאי, לפי שבישול מצד אחד כמאכל בן דרוסאי אינו נחשב לכלום.

אמר רבא: ואם הבשר נצלה במקום אחד צלייה גמורה בשיעור 'כגרוגרת', חייב אפילו אם לא היפך.

קושיא: א"ל רבינא לרב אשי: משמע מדברי רבא שרק במקום אחד חייב, אבל אם הבשר נצלה בשנים או שלושה מקומות אינם מצטרפים לשיעור 'כגרוגרת'. וקשה, שהרי למדנו במשנה במס' שבת - הקודח חור בשיעור 'כל שהוא' חייב. ע"כ המשנה שם. ולכאורה אי אפשר לומר שמדובר שם שקדח חור אחד בשיעור 'כל שהוא', שהרי הוא לא ראוי לכלום ומדוע חייב, אלא צריך לומר שמדובר שקדח שנים או שלושה חורים, וכל אחד מהם בשיעור 'כל שהוא', וחייב כיון שהם ראויים להצטרף לחור אחד שאפשר להשתמש בו (כמו שעושים הנגרים כשצריכים חור ארוך קודחים שלושה חורים קטנים זה בצד זה ומחברים אותם - רש"י), וא"כ כמו כן לגבי צלייה נחייב אותו אם הבשר נצלה בשנים או שלושה מקומות כיון שהם מצטרפים לשיעור 'כגרוגרת'.

תירוץ: **לא, לעולם במקום אחד, דחזו לבבא דאקלידא:** באמת מדובר שם שהוא קדח חור אחד, והוא ראוי לשן של מפתח שראשו חד, ותוחבו בתוך התיבה ופותח ונועל.

ואיכא דאמרי: ויש שאמרו את דברי רבא בצורה אחרת: אמר רבא, אפילו אם הבשר נצלה בשנים ושלושה מקומות חייב, כיון שהם מצטרפים לשיעור. אמר רבינא לרב אשי וכן למדנו במשנה במס' שבת - הקודח כל שהוא חייב. ולכאורה אי אפשר לומר שמדובר שם שקדח חור אחד בשיעור 'כל שהוא', שהרי הוא לא ראוי לכלום, אלא צריך לומר שמדובר שקדח שנים או שלושה חורים, וחייב כיון שהם ראויים להצטרף לחור אחד, ומכאן ראייה לדברי רבא. דוחה הגמ': לא, באמת מדובר שקדח במקום אחד, וחייב כיון שהוא ראוי לשן של מפתח.

תנו רבנן: נאמר לגבי איסור חימוץ מנחת מרחשת "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ", אילו היה נאמר רק "אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ" הייתי אומר שאיסור "לא תעשה חמץ" שייך רק במחמץ את הקומץ שהוא מוקרב לה', מנין שיש איסור לחמץ את כל המנחה לפני הקמיצה? לכך נאמר "מִנְחָה". ומנין שיש איסור לחמץ את שאר המנחות? לכך נאמר "כָּל הַמִּנְחָה". ומהמילים "אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה'" אנו לומדים שהאיסור שייך רק במנחה כשרה ולא בפסולה (כגון שיצאה מהמקדש או נטמאת), מכאן אמרו המחמיץ את המנחה הכשירה חייב ואת הפסולה פטור.

*

בעי רב פפא: חימץ את המנחה, ואח"כ יצאה המנחה מחוץ למקדש, ואח"כ חזר וחימצה, כלומר שגמר את מעשה חימוצה בכך שאפה אותה, האם כיון שיצאה כבר נפסלה, ולכן אח"כ שמחמץ אותה אינו עובר משום 'מחמץ אחר מחמץ' (לעיל נו:), שהרי חימץ מנחה פסולה ופטור, או שמא כיון שהוא חימץ אותה עוד לפני שיצאה ואז היא כבר נפסלה, לכן לא חל בה פסול 'יוצא' (= שהרי רק במנחה כשרה שייך פסול 'יוצא'), ונמצא שיש עליה רק פסול חימוץ, ולכן כשאח"כ חוזר ומחמץ אותה עובר משום 'מחמץ אחר מחמץ'. תיקו.

*

בעי רב מרי: חימץ את קומץ המנחה לאחר שהעלה אותו למזבח כדי להקטירו, האם פטור כיון שנאמר "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ", ומשמע שהאיסור הוא רק במנחה שעומדת להקרבה, אבל המנחה הזאת כבר הוקרבה ולכן פטור, או שמא כיון שעדיין לא הקטירו על האש הרי הוא כמחוסר מעשה, וא"כ מה שהעלה אותו לראש המזבח אין זה נחשב שהקריבו ולכן חייב. תיקו.

*

שאלה: **והשתא דנפקא ליה:** לאחר שלמדנו מ"כל המנחה" שגם את המנחה עצמה אסור להחמיץ, קשה מדוע נאמר "אשר תקריבו" שמשמע רק מה שתקריבו דהיינו הקומץ אסור להחמיץ, ולא את שאר המנחה?

תשובה: מיבעי ליה לכדתניא: "אשר תקריבו" בא ללמד על דבר אחר, וכפי שלמדנו בכרייתא. לדעת רבי יוסי הגלילי לרבות מנחת נסכים שאסור להחמיץ אותה למרות שהשיריים שלה אינן נאכלים (למרות שהפסוק האוסר להחמיץ מנחה מדבר על מנחה ששייריה נאכלים). לדעת רבי עקיבא לרבות לחם הפנים שאסור להחמיץ אותו, למרות שאין בו 'קומץ' ולא חלק אחר ממנו שמוקטר למזבח.

קושיא: מנחת נסכים מי פירות הם, ומי פירות אין מחמיצין: מנחת נסכים מגבלים בשמן ולא במים, ואם כן היא בכלל לא יכולה להגיע לידי חימוץ! ומדוע צריך לאסור שלא לחמץ אותה? תירוץ: **אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה:** לדעתו מותר לגבל אותה במים, ולכן הזהירה התורה שלא לחמץ אותה.

קושיא: לחם הפנים מדת יבש היא, ושמענא ליה לר' עקיבא דאמר מדת יבש לא נתקדשה: את הקמח של לחם הפנים מניחים בכלי של מדידת דבר יבש. ויש מחלוקת האם הכלי של מידת יבש נתקדש בקדושת 'כלי שרת' או לא. והרי רבי עקיבא סובר שהכלי לא נתקדש, ואם כן איך אומר רבי עקיבא שאסור להחמיץ את לחם הפנים, הרי הלחם הפנים כלל לא קדוש עד שמניחים אותו על השולחן, ואיך יתכן שהמחמיץ אותו עובר על איסור? תירוץ: **שלח (רבי ראובן) משמיה דרבי יוחנן:** כך צריך לסדר את הכרייתא, דהיינו צריך להפוך את השיטות. לדעת רבי יוסי הפסוק בא לרבות איסור חימוץ ללחם הפנים ולדעת ר' עקיבא לרבות איסור חימוץ למנחת נסכים.

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה: ורבי יוחנן שאמר להפוך את הדעות בכרייתא, הולך בזה לשיטתו. שאמר ר' יוחנן - רבי יוסי הגלילי ואחד מתלמידי ר' ישמעאל אמרו אותו דבר. ומיהו התלמיד הזה? הוא רבי יאשיה. כמוכא בכרייתא הבאה.

דתיא "וימשחם ויקדש אותם": לדעת רבי יאשיה הכלים בבית המקדש של מדידת דבר לח (= נוזלים) נמשחו בשמן המשחה בין מבפנים בין מבחוץ, ולכן הם קדושים מבפנים ומבחוץ. אבל כלי המדידה של דבר יבש נמשחו רק מבפנים ולא מבחוץ, ולכן הם קדושים רק מבפנים. לדעת רבי יונתן כלי מידת הלח נמשחו מבפנים ולא מבחוץ, וכלי מידת היבש לא נמשחו כלל. והראייה שתדע שהם לא נתקדשו כלל, שהרי כלי המידות הללו אינן מקדשות את מה שבתוכם. כפי שלומדים משתי הלחם

שנאמר "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה" הפסוק אומר שממתי הן לה? רק לאחר שהן נאפו, כי התנור קדוש והוא מקדש אותם. אבל לפני כן הם לא קדושים לה, למרות שהקמח היה מונח בכלי שרת, כי הכלים הללו לא נתקדשו.

(אמנם רבי יאשיהו הסובר שהכלי מקדש אותם, יפרש את הפסוק שהלחמים הם כבר "ביכורים לה" עוד קודם שנאפו).

במאי קא מיפליגי וכו': שורש המחלוקת הוא בדרשה של המילה 'אותם' בפסוק "וימשחם ויקדש אותם". 'אותם' משמע בתוכם, בתוך הכלים. לדעת רבי יאשיהו המילה "אותם" באה למעט את הבחוך של כלי מידת יבש. לדעת ר' יונתן מדת יבש היא כלי חולין שלא צריך כלל פסוק למעט אותו, והפסוק נצרך למעט את הבחוך של כלי מידת לח.

לענינו, רבי יוחנן אמר שרבי יוסי הגלילי ורבי יאשיהו אמרו אותו דבר. רבי יאשיהו אמר שכלי מידת יבש התקדש בפנים. וזה תואם לדברי רבי יוסי הגלילי (לאחר שהפכנו את השיטות) שאמר שלחם הפנים יש בו איסור חימוץ. האפשרות שבלחם הפנים יהיה חימוץ, היא רק אם כלי מידת הלח נתקדשו בפנים, שאז הם מקדשים את הקמח של לחם הפנים שבתוכם, וממילא שייך לאסור שלא לחמץ את הקמח. וכל זה לאחר שהפכנו את השיטות, ורבי יוסי הגלילי הוא זה שסובר שהאיסור לחמץ הולך על לחם הפנים ולא על מנחות.

קושיא: לימא נמי ר' עקיבא וכו': מדוע רבי יוחנן לא אמר גם שרבי עקיבא ואחד מתלמידי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד, ומנו? רבי יונתן. כי רבי עקיבא סובר שלחם הפנים אין בו איסור חימוץ, וזה תואם את דעת רבי יונתן שכלי יבש לא התקדש כלל. תירוץ: משום דלא שוו במדת לח להדדי: אמנם במידת יבש רבי עקיבא ורבי יונתן תואמים, אבל במידת לח הם חולקים. לדעת רבי יונתן רק הפנים של הכלי התקדש, ואילו לדעת רבי עקיבא גם החלק החיצוני שלו התקדש.

א"ל רב פפא לאביי - והא איכא ביסא דלח הוא: הרי גם אם הכלי של מידת היבש לא קידש את הקמח, אבל כאשר לשו את הבצק של לחם הפנים בכלי 'ביסא' הבצק התקדש, כי זהו כלי של מידת לח (הקדוש מבפנים לכו"ע).

אמר ליה כגון שלש על גבי קטבליא: מדובר שהוא לש את הבצק על עור. (ולכן דוקא אם הכלי של מידת היבש קידש את הקמח, שייך איסור חימוץ בלחם הפנים).

קושיא: אי הכי: אם כן מה שאמר רבי יונתן ראייה שכלי יבש לא נתקדש בפנים 'תדע לך שהרי אינה מקדשת' מהפסוק האומר שרק לאחר האפייה מתקדש לחם הפנים. הרי רבי יאשיה יכול לדחות את דבריו ולומר לו שאין ראייה, כי הפסוק מדבר על מקרה שלא מדדו את הקמח בכלי שרת, אלא מדדו אותו בכלי מידת עישרון של חול שאינו קדוש.

תירוץ: הכי השתא? האם אפשר לומר כך? בשלמא לגבי 'ביסא' לא כתוב בתורה שצריך ללוש בביסא, ולכן אפשר לומר שהפסוק מדבר במקרה שלש על גבי עור. אבל לגבי כלי של 'עשרון' הרי כתוב בתורה למדוד בכלי עישרון של קודש, ואיך יתכן לומר שהפסוק עזב את כלי קודש ודיבר על כלי חול?

*

תנו רבנן מנין למעלה: המעלה על המזבח שיריים של קרבן, דהיינו לאחר שהקטירו את החלק הראוי להקטרה, הוא מקטיר את החלק שנשאר. כגון שמעלה על המזבח מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי הקדשים ומקדשים קלים (לאחר שכבר הוקטרו החלב והכליות של הקרבן). או המעלה ממותר העומר לאחר הקמיצה. או ממותר שתי הלחם ומלחם הפנים (לאחר שהוקרב הקרבן הבא עימם). או משיירי מנחות לאחר הקמיצה. מניין שהוא עובר בלאו?

נאמר "כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ: **מִמֶּנּוּ** אֲשֶׁה לִי-הִזָּה" המילה 'ממנו' מיותרת, והיא באה ללמד שלא תקטירו כל דבר שממנו הוקרב לה'.

קושיא: ושתי הלחם ולחם הפנים יש מהן לאישים? וכי בשתי הלחם ובלחם הפנים יש דבר שמוקטר מתוכם על המזבח, שבגללו אסור להקטיר את הנותר מהם? והרי כתוב בכרייתא לענין דין 'הגשה' (= הגשה לקרן דרומית של המזבח), 'יצאו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהם לאישים'. כלומר אין בהם דבר שמוקטר על האש של המזבח.

תירוץ: אמר רב ששת אין מגופו לאישים: כוונת הכרייתא שלא מקטירים מהשתי הלחם או מלחם הפנים בעצמם. אבל מקטירים את הקרבן הבא עמהם. דהיינו

משתי הלחם הוקרב החלב של הקרבן, ומלחם הפנים הוקטרו בזיכי הלבונה. והקרבן נחשב כחלק מהשתי הלחם ומלחם הפנים, ולכן אסור להקטיר את שתי הלחם עצמם או את לחם הפנים כי הם נחשבים מה שנותר מהקרבן שהוקטר. (אמנם לגבי דין הגשה, מכיון שלא מקטירים אותם בעצמם אין בהם דין 'הגשה').